

Seen and Heard International

Since 1999 a live review site from opera, ballet, concerts, broadcasts, and Theatre

***Dvě vdovy* v Ostravě byly oslavou 200. výročí Smetanova narození ve velkolepém stylu**

13. 3. 2024

Autor: Gregor Tassie

Česká republika, Smetana, *Dvě vdovy*: sólisté, sbor a orchestr Národního divadla moravskoslezského / Marek Šedivý (dirigent). Divadlo Antonína Dvořáka, Ostrava, 6.3.2024. (GT)

Realizační tým:

Režie a scéna – Rocc

Kostýmy – Belinda Radulović

Pohybová spolupráce – Anna Knollová

Dramaturgie – Juraj Bajús

Sbormistr – Jurij Galatenko

Obsazení:

Karolina – Soňa Godarská

Anežka – Veronika Rovná

Ladislav Podhajský – Martin Šrejma

Mumlal – František Zahradníček

Toník – Václav Čížek

Lidka – Ivana Ambrúsová

Farář – Petr Urbánek

Letošní rok 2024 je Rokem české hudby, kdy si připomínáme 200. výročí narození a 140. výročí úmrtí Bedřicha Smetany. Při té příležitosti připravilo ostravské Národní divadlo moravskoslezské opravdový unikát – jako jediné na světě uvádí všech osm Smetanových oper ve dvou blocích, kdy první proběhne v březnu a druhý v květnu. Toto nastudování opery *Dvě vdovy* mělo premiéru 9. června 2022 v režii slovinského režiséra Rocca. *Dvě vdovy* znamenaly zlom ve skladatelově tvorbě, jak vysvětluje ředitel NDM Jiří Nekvasil: „Smetana rozehrává osobitou salónní a konverzační komedii, ale v jeho podání tuto komediální rovinu překračuje a zabředává hluboko do psychologických, etických a sociálních dimenzí. Libreto napsal Emanuel Zünger a inspiroval se při tom svým překladem stejnojmenné francouzské jednoaktovky Féliciena Mallefilla. Libretista obratně převedl děj hry do českého prostředí, hlavním postavám dal česká jména, avšak zachoval přitom francouzskou lehkost, eleganci a vtip.

Opera měla premiéru 27. března 1874 v Prozatímním divadle v Praze. O pár měsíců později Smetana ohluchl. Navzdory tomu však operu dále zdokonaloval a její definitivní verze, která je uváděna nejčastěji, byla uvedena v roce 1878.“

Režisér a scénograf inscenace Rocc pak poznamenává: „Opera *Dvě vdovy* je komedie, ale její název trochu klame. Téma je láska a vztah k smrti a jsou zde zosobněny dva protichůdné principy. Vdova Anežka představuje princip ‚memento mori‘ – vzpomíná na svého manžela a zdráhá se posunout se dál. Karolina se oproti tomu snaží na minulost zapomenout, najít radost ze života a ve smyslu hesla ‚carpe diem‘ užívat každého dne. Jakmile na scénu vstoupí mladý Ladislav, rozvine se zajímavý trojúhelník. Tuto dynamiku se zde snažíme vykreslit, protože úzce rezonuje s dnešním publikem.“ Opera prezentuje dvě odlišné hudební estetiky. První dějství svým lehkým šarmem připomíná operetu nebo vaudeville a poté se rozvine silně psychologický narativ. Jak potvrzuje hudební ředitel opery NDM a dirigent Marek Šedivý: „Nalézt správnou míru plynulosti, srozumitelnosti textu, tempa a vyvážení orchestrálního zvuku (který je často velmi hutný), vkusně vystihnout salónní elegantní charakter hudby, niternost, to vše je velmi náročné a zároveň je to krásný úkol, který mě nesmírně baví.“

V pozadí Smetanovy opery stojí obrození českých zemí v polovině devatenáctého století, kdy se země chystala slavit korunovací českého krále. Po revizi se libreto stalo komickou operou s mluvenými dialogy a do finální verze z roku 1877 byly přidány české prvky, včetně salónních dialogů a hudby ovlivněné Chopinem a Lisztem. Opera zrcadlí tehdejší českou patriarchální společnost a zároveň přináší ženské postavy v hlavních rolích, což odráží zájem skladatele o ženská práva, a opakují se v ní leitmotivy, které jsou s tímto dramatem spojeny. Každá postava má svůj vlastní motiv – *Dvě vdovy* ovlivnily Richarda Strausse při psaní jeho *Růžového kavalíra* a příznivcem této opery byl i Mahler.

Poté, co živé a barvitě harmonie předehry představí leitmotivy hlavních postav, vyjdou zpoza opony dvě vdovy. Karolina jako by vystoupila z *Veselé vdovy*, zatímco její zasmušilá sestřenice Anežka ve smuteční černé je jejím naprostým opakem. Dámy následně usedají za osvětlené toaletní stolky, každá na jednu stranu jeviště. Karolina se líčí, zatímco Anežka si píše deník. Už z úvodních tónů je okamžitě jasné, že je orchestr prvotřídním tělesem s bohatými smyčci a výraznými žesťovými a dechovými nástroji. Jakmile se zvedne opona prvního dějství, vizuály v pozadí zobrazují kymácející se obilné klasy v rustikálním prostředí. Skromně zdobené jeviště znázorňuje salonek, jemuž dominuje pohovka, dvě židle, nápojový stůl a ozdobný lustr. Vesničané v moderních kostýmech poplatných dvacátému století zpívají radostné „Jitro krásné...“ a zvou svou statkářku na dožínky. Karolina následně dramaticky nastoupí na scénu v jasně červeném jezdeckém kostýmu, který kontrastuje s Anežčiným černým oděvem.

Protikladné osobnosti obou vdov jsou patrné i v Karolinině nespoutaně jásavém výstupu „Dobré jitro, drahá sestřenice.“ V další árii „Samostatně vládnú já...“ zpívá s lahví koňaku v ruce a opěvuje svůj život v přepychu, který si může užívat po smrti svého manžela, bohatého statkáře. Karolinu svědomitě obskakuje hajný Mumlal, který je v

průběhu opery terčem mnoha vtípků a je zde skvěle ztvárněn Františkem Zahradníčkem, jenž vyniká svým jemně expresivním basem. Středobodem opery je zinscenovaný proces se zajatým „pytlákem“ Ladislavem, který Anežku už roky miluje a zpívá o svém putování za bájnou rusalkou. Karolinu jeho balada okouzlí a zároveň si všimne, jak se Anežka v Ladislavově přítomnosti ostýchá; proto ho odsoudí pouze k půldni práce na svém statku a začne si dělat legraci z Anežčiny špatně skrývané náklonnosti. Výjimečným momentem, který naplno ukázal vynikající hlasové schopnosti zpěváků, byl nádherný kvartet „Vězeň přede dveřmi tam.“ Hajný Mumlal, kterého podráždí Ladislavův „trest“, komicky oponuje, ale jeho protesty umlčí radostný sbor: „Láska, božský věru dar!“

Než se otevře opona k druhému dějství, zazpívá Ladislav z pozadí „Když zavítá máj...“ a udává tak tón závěrečného operního drama. Karolina ponouká sestřenku, aby vyznání svého tajného nápadníka Ladislava přijala, ale rozpačitá a stále truchlící Anežka veškeré city popírá. Karolina ji následně začne popichovat, že si v tom případě Ladislava vezme ona sama („Není pochybnosti více...“). Anežka čte Ladislavovu milostnou báseň, zpívá o tom, jak byla šťastná se svým manželem, a v komickém výstupu, jakmile se Ladislav přiblíží, psaní schovává. I přes Anežčinu neochotu zanechat truchlení se do Ladislava nakonec zamiluje, ale i tak jej stydlivě posílá pryč a dál hraje svou roli odevzdané vdovy. Nastává komická chvíle, kdy uvidí Ladislava tančit s Karolinou („Stůjte pane! Jakže? Možno-li?“). Anežka se objeví v bílých šatech, přistihne Ladislava se svou sestřenicí a začne žárlit. Ladislav jí vyzná svou lásku a konečně se dohodnou, že se vezmou*.

Ve druhém dějství byla postava Anežky v podání Veroniky Rovné obzvlášť famózní, kdy se z truchlící vdovy proměnila v zamilovanou ženu. Její hluboce emotivní projev vynikl o to víc v kontrastu s lehkovážnou a nespoutanou Karolinou. Rovná je výborná sopranistka a skvělá herečka a je schopná s lehkostí zazpívat i ty nejvyšší tóny své role. Slovenská mezzosopranistka Soňa Godarská, která ztvárnila Karolinu, byla nejlepší zpěvačkou večera, perfektně vystihla všechny rysy kokety a učinila z ní nejkomplexnější postavu této rozverné a veselé opery. Godarská byla působivá jak ve svých obdivuhodných koloraturách, tak v herectví; v každé scéně naplno ukazovala všechny vtípné aspekty své role, ať už předstíraný hněv, žárlivost nebo to, jak si s gustem dobírala oba zkoušené milence. V prvním dějství jí patřily ty nejlepší repliky, v druhém dějství však měla postava Anežky na rozdíl od Karoliny hudebně zajímavější party. V rolích Karoliny a Anežky si můžeme všimnout paralel s postavami Fiordiligi a Dorabelly z Mozartovy opery *Così fan tutte*.

Při oslavě dožínků vstupují z obou stran na scénu vesničané a přidají se tak k oběma párům – Ladislavovi* a Anežce a čeledínovi Toníkovi a jeho nevěstě Lidce – a společně zpívají kvartet „Jaké to, ach, překvapení“. Radostný sbor je ještě umocněn až neuvěřitelně rozvernou polkou, kdy tanečníci poskakují kolem šťastných zamilovaných. A předtím, než spadne opona, zaujmou obě vdovy své místo po boku vesničanů a zazpívají „Musí nás mít Pán Bůh rád...“

Ladislava Podhajského umně ztvárnil Martin Šrejma, jehož skvostný tenor ozdobil úvod druhého dějství, zatímco skvěle zahraného Mumlala Františka Zahradníčka charakterizovala poněkud humorně působící vážnost prolínající se s jeho temně komickými manýry. Výborně zazpívané i zahrané byly i vedlejší role lehkovážných milenců Toníka a Lidky, kdy zazářil obzvláště vynikající tenorista Václav Čížek v roli Toníka. Choreografie hlavních postav i sboru skvěle a důvtipně obohatila tragikomický děj.

Byli jsme svědky strhujícího představení se silným příběhem o dvou ženách, které spojuje tragédie, a o nově formující se roli žen v české společnosti obecně. Na konci se zaplněné hlediště zvedlo téměř jako jeden muž, aby tuto výjimečnou operu Bedřicha Smetany ocenilo zaslouženým potleskem. Nezbývá než netrpělivě vyčkávat na další opery, které ostravský smetanovský cyklus uvede.

** Poznámka dramaturga NDM – některé informace o struktuře díla, které autor v textu uvádí, se plně neshodují se skutečností.*

Jedná se o český překlad původní recenze v angličtině na odkaze <https://seenandheard-international.com/2024/03/smetanas-the-two-widows-in-ostrava-celebrates-the-200th-anniversary-in-magnificent-style/>

Překlad zpracovala agentura Slůně – svět jazyků, s.r.o., korektura Juraj Bajús.